

Átiratok múzeuma

BOGDÁN LÁSZLÓ

Az argentin szárnyasok főfelügyelője
látogatást tesz a buenos airesi nagypiacon
és megszemléli alattvalóit

*„Minden gödör rám les. Ha lépek egyet,
már az esés fenyeget. Egy álmatagra
vált időnek lettem mihaszna rabja,
kjt hajnal, alkony többé nem kecsegtet.
Éjszaka van. Nincs senki más. A versben
kell, hogy sivár világom megteremtsem.”
(Jorge Luis Borges: A vak)*

Az indulás

Borges elindul. Meglátogatja
(al)munkahelyét, a nagypiacot.
Ő a szárnyasok főfelügyelője.
Izgatja hány szárnyas is lehet ott?

Ezer? Tízezer? Libák és kacsák,
pulykák, fácánok, struccok, kakasok.
Argentína fő büszkeségei
focimeccsek és kakasviadalok.

Megindul a félvak főfelügyelő.
Botjával nagyot üt egy csatornára
az utcasarkon. Nincs olyan erő –
mi megállíthatná. A piac várja.

Fajdok, szalonkák, pulykák és tyúkok.
Az alattvalói: fogoly szárnyasok.

A piac kapujában

A piac kapujában titokzatos, fekete felöltős,
szemüveges úr várja. És a feltámadó szél.
Ne feledjük, egy pillanatra sem, hogy hol vagyunk?
A város jellegzetessége a *jó levegő!*
A légáramlatok bizonyos furcsa, értelmezhetetlen;
egyelőre azonosíthatatlan zajokat himbálnak,
csak később válik ki a monumentális kórusból
– mozgásban vannak, akárhogyan is, közelednek! –,
egy-egy kukurikúhoz hasonló gurgulázó, rekedtes hang.
Vijjogások. Surrogások. Kotkodácsolások. Gágogások. Sivítások.
Mintha öregemberek köhögnének. Mintha huzat rázna
egy kamra falára akasztott iszákban a jó isten dióit.
Alattvalói hangja ez. Nem is vitás. Borges megremeg.
Tétován és félvakon néz maga elé, a szeméttel teli ösvényre.
Bármikor elcsúszhatna egy banánhéjon, gondolja még,
s az út, az útja vajon merre kanyarodik a látogatás alatt?
A látogatás után? Olyan keveset tudunk...
Azt, hogy utána mi lesz, még nem is sejtí?
Tétován gondol arra, hogy Genfben látogat. Vagy mégis Londonba?
Esetleg Bostonba? Van ott egy kedves padja és bármikor
találkozhat önmagával. Vagy mégis Lisszabonba megy?
A rejtélyes fehér városban fog találkozni odaadó hívével,
aki egyik történetében Herbert Quain ominózus regényét szerepelteti.
Az Isten(t) és a labirintust. Igen Ricardo Reis költő
Quaint olvassa egy szállodai szobában, elalvás előtt.
Igen, bizonyos Ricardo Reis doktor, maga is kitalált személy,
imaginárius figura, heteronima, akit a regényben a halála után
is visszajáró Fernando Passoa talált ki,
az ősi szorongás poétája. Igen Reis doktor maga is költő és
hosszas távollét után tér meg Rióból, hogy Quaint olvassa.
Egyik talányos versében egyébként így ír.
Borges megáll, szembefordul a megrettent fekete felöltős úrral
és fejből is pontosan idézi fel a talányos sorokat:
    Bensőmben sokan élnek,
    de nem tudom, ki érez,
    ha érzek, és ki gondol,
    ha gondolok akármit,
    mivel a hely vagyok csak...
„Hát igen!... A hely vagyunk csak” – biccent megadóan a fekete
felöltős férfiú és szeme megvillan, mint egy hajnali számonkérés.
Mindez azért meglehetősen bizarr, gondolja még futólag
a főfelügyelő és a fekete kabátos kísézőbe karolva
szigorúan kérdezi: „nos, hol kezdjük?!”
És nyughatatlan szellemét visszatéríti a piac
meglehetősen harsány és *szagos* valóságába...

„Talán a tyúkoknál!” – indítványozza buzgón a kalauz és szemérmesen süti le a szemét. Zavartan köhög. Skótkockás zsebkendőjével törülgeti arcát. Igen, most tényleg teljesen olyan, mintha mindenét kártyán vesztette volna el. Ferblin? Pókeren? Olyan, mint egy hajótörött irodalomkritikus...

Intermezzo

Reis Quaint olvassa s ő érzi a kint,
alattvalói, a rab szárnyasok,
repülésre készen mozgolódnak.
Kukorékolnak hetyke kakasok.

Reis Quaint olvassa. Sakkparti az élet.
A labirintus Istene köhög.
Hattyúk úszkálnak távoli tavon,
valahol Genfben. Citera dönög.

Reis Quaint olvassa. Nincs visszatérés.
Nem segít eszme, gondolat, érzés.
Önmagát zárja ketrecbe a lélek.

Pedig szárnyalhatna, mint foglyai,
rács mögött tartott árva honjai.
De nem lehet. Évre hullnak évek.

A látogatás

„Itt vannak a törpe tyúkok” - magyaráz megállás nélkül a kíséző és belepirul. „A bőbitás tyúkok, a szultán tyúkok, a brabantik, a lengyel tyúkok, a houdan! Igen ő is itt van! Különös jellegzetessége, hogy *kiváló tojó*. Ez meg – mutat egy feltűnően nagy bőbitájú alattvalóra – a crève coeur; mellette a kicsiny bőbitájú, kedves la-fleche! Itt vannak a görbelábúak, a törpelábúak, a szőrös tyúkok, a lábastyúkok. Óceániában honosak. – A fekete felöltös úr fegyelmezetten köhög. Szája mínuszjel. – Tojásait földből, levelekből összehordott kupacokba rejti.”

„Miért?” – hökkent meg Borges és egy lépést hátrál.

„Így azután az erjedés, a meleg kikölti, tudja...”

„Nem tudom!” – legyint a főfelügyelő a kelleténél szigorúbban, de máris megejti a hokkók, a sakutyúkok, a guanok varázsa. Itt nyüzsgönek a fájdok is. A császármadarak.

„Az a fehér – mutat a kalauz botjával tétován előre – az ott a hófajd, különösen értékes fajta.”

Érdekes hökkent meg a főfelügyelő, eddig észre se vette, hogy kísérijének botja is van!... Vajon törbot?

„Azután itt vannak a foglyok!...”

„Nem értem! – köhög rekedten Borges és megszédül:

Bogdán László

tarajak, bóbiták, faroktollak, sarkantyúk úsznak el félvak szeme előtt. – Hiszen mindannyian foglyok!...”
„Ez a nevük uram. A foglyok családjába tartoznak – így a fekete felöltös, kicsit kevélyebben. – Itt van a szirti fogoly, a frankolin – az ott ni és botjával leír egy félkört – na és persze a fürjek. A tojásaik...”
„Igen, mi van a tojásaikkal?”
„Igen ízletesek uram!” De Borgest máris a fácánok, a pávák, a szarvastyúk mozgása köti le, távolabb a pulykák mozgolódnak, a gyöngytyúk sárnak és peckesen masíroznak ketrecükben fel és alá a kakasok. A világmindenség összes kakasa itt nyüzsög, hepciáskodik és kukorékol és mellettük külön ketrecben a chabó, ez a rejtélyes tyúkfajta, „Rövidek a lábai, sarlóotolla viszont érinti a fejét – magyarázza a kísérő –, és az ott ni, az erdélyi kopasznyakú tyúk.”
A főfelügyelő megáll. „Drakula tyúkjá” – vigyorog és szembenéz e végeérhetetlen pillanatra egy büszke veres kakassal. „Azt elvinném – mosolyog tovább. – Intézkedjen!...” „Dehát, uram!...”
„Semmi dehát! – Borges határozottabb mint valaha. – Tudományos kutatásokat folytatok, tudja és ...”
A mondatot nem fejezi be, köhög és a bostoni padjára gondol, önmagára, a genfi tóra, a londoni ködre, Ulricára, akivel egyszer évezredes módon ölelkezett a sötétben. S újra bizalmasan karolva a meglepődött fekete felöltös úrba, rejtélyesen mosolyog. A kísérő persze intézkedik, a megjelenő szolgák ügyesen fogják be a lázadó kakast, zsákot húznak makacs fejére, zsineggel hurkolják össze lábait, s mint egy csomagot nyújtják át a főfelügyelőnek.
Borges zavarba jön. Nem tudja szükséges-e ilyenkor borralalót adni Buenos Airesben, a borralalók városában. A fekete felöltös megelőzi, pénzdarabokat tesz az egyik szolga tenyerébe és várakozón fordul a főfelügyelő felé.
„A kétséges lápos talaján járunk – magyarázza lendületesen Borges és vigyorog. – A kelták szerint a kakas a túlvilág küldötte. Ő kíséri hosszú útjukra a lelkeket. Ő hívja csatába a holtakat! Ő figyelmezteti a szórakozott isteneket a veszélyre.”
„Írni fog rólok, Mester?” - kérdezi a kalauz illő tisztelettel és hosszasan néz felettese után, aki kakassal hóna alatt távolodik a sajt-, csokoládé- és cigarettapapírokkal, almacsutkákkal, banánhéjjakkal teli ösvényen.
Volt vagy nem volt?...
Már csak egy porszem a mindenség soha el nem készülő goblenén.
„A struccok – kiáltja a kísérő –, nem látta még a struccokat!”
De Borges ezt már nem hallja, ő már csak egy guruló pont és nem válaszol...

Úton

Újra úton van. Hóna alatt a
tátogó, peckes, veres kakással.
Szívében hang kél. „Thalatta!... Thalatta!...”
Egy lányhang Genfből. Igéz. Marasztal.

Hogy mihez kezd, nem tudja? Először
át kell nézni az összes könyveket.
Megvizsgálni az összes tév- és kényszer-
képzetet, mesét, legendát, álhitet.

A kakashoz fűződő mániákat,
babonákat, rögeszmét, butaságot.
Mindazt, amit csak róluk feljegyeztek.

Mért is hitték azt, hogy időjósok?
Veres tarajuk mért volt a bolondok
jele? S szolgál-e az ördögöknek?

A kétely

Borges tudja: mindez csak a kezdet,
jóval ezután jön a neheze.
A büszke kakas, Merkur követe,
űzője-e a rossz szellemeknek?

Vagy a démonok költöznek bele?
Es ők! üzennek, mikor kukorékol?
Az ördög is a csüngő kakastollról
ismerszik meg. A túlvilág küldötte?

Halálpontosan jelzi a nap végét
és kezdetét. Az éjfélt és a hajnalt.
Felébresztve ördögöt és angyalt,
s jelképezve a világ vőlegényét.

Álmodik-e? Miről szól az álma?
Trombitál-e az árnyak honába?

Könyvtárban

Borges beér a könyvtárba. Megpihen.
Villámlanak a kakastarajak,
vak szeme előtt. Szárazon, vizen
fogolyszárnyasok. *Élő* zuhatag.

Sarkantyúk. Faroktollak. Bóbiták.
Egy fécántoll a szélben elsuhan.
És szólnak rekedt kakastrombiták.

Bogdán László

Asmodi, a fődémon, boldogan
billeg feléje kakaslábain,
átgázolva a világ álmain,
markában földgömb. „Jössz? Vagy vigyelek?”

„Elég volt! Mehetsz! Maradok! Elég volt!”
Tűnik a sátán, csak a bíbor félhold
Pulzál a helyén. Lassúdan remeg.

A jóslat

Borges a könyvtár nagytermébe kört
rajzol krétával. Gondosan felosztja
számtalan egyenlő részre a kört,
és a betűket sorra beszorítja
a rekeszekbe. Villog az ABC,
egy lázadó SZ hosszan szöszmötöl,
ásít az Á, elfáradt már a V,
elégedett az Ó, az N tündököl.
Minden betűre egy búzaszemet
helyez műgonddal. *Az élő rulett*
kezdődhet máris. Jöhet a kakas.
Merkur hű társa mohón csipeget.
PAX – olvassa a magtalan betűket
Borges. Távolabb Asmodi kacag.
1999. január 27. – február 1.